

Serie nouă
DECEMBRIE 2020

ACTUALITATEA

MUZICALĂ

12
(CCXXXIII)

48 pagini
ISSN
1220-742X

REVISTĂ LUNARĂ A UNIUNII COMPOZITORILOR ȘI MUZICOLOGILOR DIN ROMÂNIA



Din s u m a r:

- ✓ Premiile de excelență ale revistelor UCMR
- ✓ Adio, Octavian Nemescu!
- ✓ Interviu cu Dan Dediu
- ✓ Gala romanței la Câmpulung Muscel
- ✓ Retro Rock
- ✓ Romanticul Jolt Kerestely

În imagine:
Ramona BĂDESCU

Radu Lupu 75 – Moștenirea discografică

Retras de pe scena pianistică acum mai bine de un an, Radu Lupu încheie o epocă a marilor pianiști români: Clara Haskil și Dinu Lipatti, cărora li se adaugă Mîndru Katz. Toți autori ai unor discografii remarcabile, prețuite de colecționari și de melomani, și, cu excepția Clarei Haskil, toți elevi ai Floricăi Musicescu. Dintre ei, Radu Lupu este cel mai enigmatic. Un artist interiorizat, notoriu pentru ignorarea presei și a marketingului, a lăsat în urmă o serie întreagă de ciudățenii comportamentale care au făcut deliciul unei presei muzicale ce urmărește în primul rând starul și mai puțin arta sa și pe care nu le voi relua și aici. E suficient să amintesc că s-a născut la Galați (30 Noiembrie 1945), într-o familie de intelectuali, a studiat la București și la Moscova, iar victoriile splendide în cadrul unor concursuri internaționale de pian (Van Cliburn – 1966, George Enescu – 1967, Leeds – 1969) l-au propulsat pe scena internațională, unde a cunoscut imediat succesul.

Iar după un recital foarte bine primit de public și de critică la Queen Elisabeth Hall, în 1970, casa de discuri Decca i-a obținut semnătura pentru o colaborare care va dura peste două decenii. În acel recital, piesa care a atras atenția cel mai mult a fost *Sonata nr.14 în La minor, D784* de Schubert, cu care Radu Lupu câștigase semifinala concursului de la Leeds și pe care BBC a inclus-o într-un

cu care Lupu va rămâne într-o strânsă legătură multă vreme, concertând în toată lumea, iar orchestra, dintre cele mai bune: London Symphony. Un act de curaj nu doar pentru pianist, dar și pentru casa de discuri întrucât, la începutul anilor '70 și chiar multă vreme după aceea, discografia pianistică dedicată lui Beethoven era dominată zdrobitor de vechea generație interbelică de pianiști germani (Wilhelm Kempff, Walter Gieseking, Edwin Fischer, Wilhelm Backhaus), dublată de niște coloși ai pianului cărora industria fonografică le ridicase un pedestal: Rudolf Serkin sau Claudio Arrau. Astăzi, în epoca Internetului și a dematerializării muzicii înregistrate, prin streaming, poți avea acces la zeci și sute de interpretări ale oricărui concert, pentru suma modică de 25 de lei. Dar în epoca vinilului, când discul lui Radu Lupu costa echivalentul a 170 de lei de astăzi, trebuie să ne gândim că un iubitor de muzică în căutarea unei interpretări bune a *Concertului nr. 3* de Beethoven căuta pe un raft în care găsea și discul lui Kempff cu Berliner Philharmoniker și Paul van Kempen, și pe cel al lui Claudio Arrau cu Staatskapelle Dresden și Colin Davis, înregistrarea lui Wilhelm Backhaus și Filarmonica din Viena cu Hans Schmidt-Isserstedt sau cea a lui Maurizio Pollini și aceeași Filarmonică din Viena condusă de Karl Böhm. Numai că Radu Lupu câștigase concursul de la Leeds, cântând în finală chiar acest concert, de o manieră atât de convingătoare, încât votul juriului a fost unanim, și asta în cazul unei competiții care era notorie până atunci tocmai prin divizarea juriului la fiecare ediție față de diverși finaliști. Pentru revista *Gramophone*, autoritatea critică timp de decenii în materie de recenzii de disc, albumul lui Radu Lupu „demonstrează cele mai nerăbdătoare speranțe că acest pianist va fi în stare să-și pună amprenta rarei sale individualități la fel de bine pe disc precum în sala de concert.” (Sept. 1971, pag. 442).

Două albume înregistrate la una dintre cele mai importante case de discuri (să ne amintim că artiștii exclusivi ai Decca au fost Luciano Pavarotti, Renata Tebaldi, Mario del Monaco, Georg Solti, Vladimir Ashkenazy, Wilhelm Backhaus, Clifford Curzon, Friedrich Gulda și mulți alții, prea numeroși pentru a-i aminti pe toți aici) sunt suficiente pentru a contura nucleul dur al repertoriului lui Radu Lupu: Schubert, Brahms, Beethoven, cărora li se va adăuga în curând și Schumann, cu incursiuni în Mozart și Grieg, în care pianistul român va lăsa o urmă, inclusiv discografică.

În Iulie 1973 apare un nou album, de data aceasta cu sonatele cele mai populare ale lui Beethoven: *Nr.8 – Patetica, Nr. 14, Nr. 2 – Sonata lunii, Nr.21 – Waldstein*, interpretarea lui Radu Lupu fiind considerată de critică drept „schubertiană”, însă revelatoare în a face vizibile o serie de detalii care se pierd în viziunile clasice mai „viguroase”. Însă viziunea lui Radu Lupu a trecut testul timpului, 2 *Rondo-uri, Op51*, fiind incluse în integrala *Beethoven 2020* editată de Deutsche Grammophon și Decca pentru aniversarea a 250 de ani de la nașterea marelui compozitor.

La începutul lui 1974, Decca îl aduce pe Radu Lupu în compania orchestrei London Symphony, condusă de André Previn, pentru un nou disc cu un program „clasic”:



dublu album dedicat acestei competiții. Contrastele din interpretare oscilând între atacuri îndrăznețe și relaxări extreme sugerează o personalitate pe cale de a se cristaliza, însă tehnica și viziunea generală entuziasmează critica muzicală britanică. Astfel că, în momentul în care se produce debutul în studioul Decca (Mai 1971), cu un disc cuprinzând aceeași sonată de Schubert urmată de un întreg program Brahms, Radu Lupu era deja un nume cunoscut, ale cărui înregistrări erau așteptate. Însă impresia cea mai puternică pe care a lăsat-o în această înregistrare a fost maturitatea cu care și-a impus viziunea artistică, în special în *Sonata* de Schubert, cu totul neașteptată pentru un tânăr de abia 26 de ani. În Septembrie, tot în 1971, e publicat al doilea disc, al cărui program este încoronat de *Concertul nr 3 pentru pian și orchestră* de Beethoven, completat de cele 32 de variațiuni în *Do minor WoO 80*. Dirijor e Lawrence Foster,

concertele pentru pian de Grieg și Schumann. Criticii de la *Gramophone* scrutează înregistrarea comparând-o cu cele mai mai bune alternative ale momentului: Geza Anda/Berliner Philharmoniker/Rafael Kubelik, Stephen Bishop-Kovacevich/BBC/Colin Davis și Solomon Cutner/Philharmonia/Herbert Menges. Dacă vă întrebați de ce nu e adus în discuție și discul lui Dinu Lipatti cu același program, răspunsul e simplu: la acea dată, EMI plănuia să înceteze temporar comercializarea lui, pentru a face loc în catalog unor înregistrări mai recente și mai bine realizate tehnic. Verdictul e nemilos: viziunea lui Lupu asupra lui Grieg are o „dimensiune olimpică și o anumită splendoare, ca și cum ar fi vorba de Brahms”, iar interpretarea lui Schumann e „problematică, cu excepția situației când îl ascultă pe Schumann ca și când ar fi Grieg”. Concluzia este că, în condițiile în care „Lipatti dispare din catalog, iar Solomon își arată vârsta, mai ales în concertul de Grieg, mai degrabă palid, Stephen Bishop rămâne cel care ocupă terenul cu o lectură vie, stilată și idiomătică a celor două concerte.” (*Gramophone*, Februarie 1974, pag. 1557). Nu e exclus ca asemenea critici să fie punctul de plecare al lipsei de comunicare a lui Radu Lupu cu presa și al interiorizării sale progresive.

Situația se schimbă radical un an mai târziu, când pianistul debutează discografic în Mozart: *Concertele nr. 12 și nr. 21* sunt primite cu multă admirație de presă. De data aceasta, falanga acompaniatoare este English Chamber Orchestra condusă de Uri Segal, iar comparațiile cu discurile momentului tratând același repertoriu (Alfred Brendel, Annie Fischer, Daniel Barenboim, Ingrid Haebler) îi sunt net favorabile. „Gustul e rafinat, la fel și finisajul tehnic” consemnează *Gramophone*, concluzionând că „nu există o alternativă mai bună pentru Lupu și Brendel în *Concertul nr. 12*”. (*Gramophone* — Martie 1975, pag. 1657)

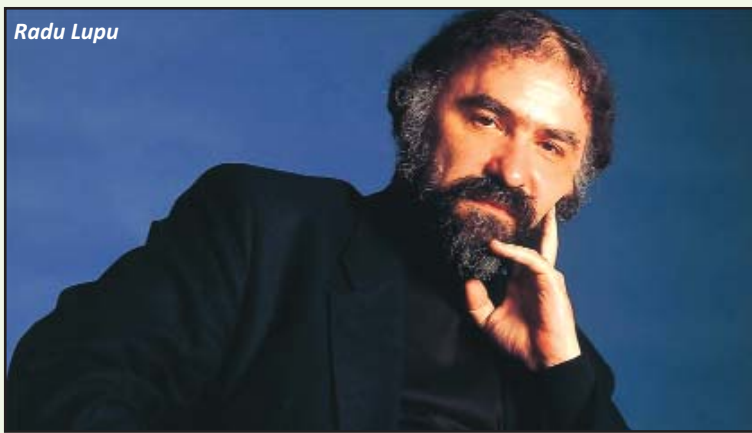
Finalul anului 1975 aduce două noi înregistrări. Mai întâi, *Concertul nr. 1* de Brahms (cu London Philharmonic condusă de Edo de Waart), un alt opus cu o discografie pletorică și plină de nume importante: Arrau/Giulini, Curzon/Szell, Barenboim/Barbirolli, Serkin/Szell sau Gilels/Jochum. Dacă Edo de Waart rămâne în urma marilor dirijori care au înregistrat acest concert, în schimb Radu Lupu emoționează: „cântând tot concertul cu delicatețe și tact ieșite din comun [...] Este *Concertul* reamintit în liniște, agonia îngrijorării pe care tânărul Brahms o simțea pentru nebunia lui Schumann, atenuată de trecerea anilor”. În aceeași lună, Noiembrie 1975, este recenzat și albumul (șase discuri) cu sonate de Mozart, care inaugurează o nouă etapă în cariera discografică a lui Radu Lupu, cea a colaborărilor cu diverși artiști, în cazul de față cu violonistul Szymon Goldberg. E vorba de sonate pentru pian „acompaniate” de vioară (KV302–306, 377–380, 454, 481, 526 și 547), în care alăturarea unui pianist tânăr și a unui violonist matur funcționează remarcabil de bine.

În ciuda unui repertoriu mai degrabă restrâns, nu doar stilistic, la patru-cinci compozitori, dar și cantitativ — în afară de integrala concertelor pentru pian de Beethoven realizată între 1978 și 1981 cu Zubin Mehta, nu a înregistrat nici un ciclu complet de sonate sau de concerte — discografia lui Radu Lupu a trecut testul timpului cu aproape orice înregistrare. Lucrările pentru pian solo de pe discul Brahms (*Rapsodiile Op 79*, *Intermezzi Op 117*, *Piese pentru pian Op 118 și 119*) sunt considerate și astăzi de

anualele *Gramophone* ca fiind cântate de „unul dintre cei mai strălucitori exponenți ai interpretării lui Brahms din zilele noastre” sau de echivalentul francez *Dictionnaire des disques* drept „o înregistrare admirabilă”. Schubert rămâne și astăzi un standard de interpretare după maniera lui Radu Lupu și finețea sa poate fi detectabilă inclusiv în ciclul de lieduri alături de Barbara Hendricks, în care pianul său spune o poveste la fel de interesantă precum a solistului vocal, cu o inteligență care-l eclipsează pe standardul în domeniu, Gerald Moore, partenerul obișnuit al legendarului Dietrich Fischer-Dieskau.

Și chiar dacă toate aceste discuri acoperă mai puțin de jumătate din perioada de activitate concertistică, disponibilitatea lor imediată ucigând momentul rar al unei întâlniri cu pianistul în sala de concert, ele rămân totuși moștenirea lui Radu Lupu despre care se vorbește mai puțin decât despre excentricitățile sale. Și ele trebuie ascultate cu gândul că în sala de concert momentul muzical avea o intensitate încă și mai mare. Îmi aduc aminte când

Radu Lupu



Radu Lupu a deschis ediția din 2013 a Festivalului Enescu la Sala Palatului. Era cel mai nefericit moment, îmbulzeala de la concertele de deschidere fiind mereu obositoare pentru toată lumea, iar locația era cea mai nepotrivită pentru poezia pe care pianistul o crea acolo, pe loc. Era *Concertul nr. 4* de Beethoven, acompaniat de Staatskapelle Berlin sub conducerea lui Daniel Barenboim. Zgomotele sălii pline până la refuz de cei aproape cinci mii de spectatori erau supărătoare. Totul părea să se îndrepte spre ruina unei seri care ar fi trebuit să fie cu totul specială. Însă când a început partea a doua, *Andante con motto*, atmosfera pe care a creat-o Radu Lupu a fost atât de înălțătoare în meditația ei profundă, încât, la un moment dat, tot acel public atât de numeros s-a scufundat în liniștea cea mai profundă, inimaginabilă în acel moment.

Singurul pianist în activitate care îmi aduce aminte de Radu Lupu este Piotr Anderszewski, un artist la fel de delicat și exuberant în același timp, cu idiosincrazii similare (care n-a ezitat să se retragă sabatic în 2016).

Am îndoilei că, în viitorul apropiat, această linie de pianiști amintită la începutul articolului (Haskil, Lipatti, Katz, Lupu) va avea un continuator în România. Tocmai de aceea discografia lui Radu Lupu trebuie cu atât mai mult să fie prețuită, mai ales că Decca a strâns în două seturi toate înregistrările sale de studio, cu ocazia aniversării a 60 de ani a pianistului, disponibile și astăzi în magazine, un cadou de Crăciun cu totul deosebit, numai bun de savurat în aceste timpuri în care pandemia a închis sălile de concert.

La mulți ani, Radu Lupu!

Alexandru PĂTRAȘCU